

DUURZAME ENERGIEWINNING IN HET GRONINGSE OVERSCHILD

Zesde bijeenkomst Community Art Netwerk Noord-Nederland

Door: Maayke Meijering

VRIJDAG, Keunstwurk en K&C houden zich allemaal bezig met de ondersteuning van community art. Ondanks overeenkomstige theoretische doelen, ziet de ondersteuningspraktijk er in de Noordelijke provincies toch anders uit. Wat zijn de voor- en nadelen van de verschillende benaderingen? Om deze en andere vragen te beantwoorden is het Community Art Netwerk Noord-Nederland in het leven geroepen. In een serie bijeenkomsten wordt een eerste aanzet gegeven tot een sterk netwerk van steuninstellingen, overheden en makers, om in de toekomst samen succesvolle community art-projecten van de grond te krijgen. Dat gebeurt door de deuren open te gooien en elkaar te bezoeken, kennis te maken met lokale makers en hun projecten, van elkaar te leren én elkaar te inspireren. Want samen sta je sterker.

Na verkennende lunchbijeenkomsten in respectievelijk Assen (K&C), Groningen (VRIJDAG) en Leeuwarden (Keunstwurk) – waarin veel aandacht was voor verschil in beleid en de geschiedenis van de ondersteuning van community art – duiken we nu de diepte van de kunstpraktijk in. In november bezochten we al het Drentse Donderen en het symposium ‘De Kunst van een lepen Mienskip’ in Leeuwarden. De regiobijeenkomsten worden afgesloten in het Groningse Overschild, dat recent landelijk in het nieuws kwam door de verregaande en innovatieve plannen het dorp te herstellen en vernieuwen als gevolg van ingrijpende aardbevingsschade. We worden gastvrij ontvangen door regisseur-schrijfster Klaasje Pen in dorps huis De Pompel, een omgebouwde voormalige basisschool. Het dagprogramma is samengesteld door Geert Oude Weernink van VRIJDAG.

Beven en griezelen in Overschild

Overschild heeft al jaren te maken met de gevolgen van de Groningse gaswinning en de toekomst van het dorp bleef lange tijd ongewis, met als gevolg onrust, stress, verdriet, wantrouwen en zelfs ziekte. Inmiddels is bekend dat een groot deel van het beschadigde dorp herbouwd wordt. Om haar dorpsgenoten even uit hun zorgen te halen, hen iets nieuws te laten beleven, schreef regisseur Klaasje Pen ‘Een Voorjaarsnachtmerrie’. Dit spannende locatietheater van toneelvereniging De Schildgroep gaat nou eens níet over aardbevingen of gaswinning.

Klaasje Pen zit al maandenlang midden in een taai subsidietraject. Hoe kunnen beginnende community art-projecten hun weg vinden in het onoverzichtelijke landschap van fondsen en overheden? In de zaal wordt geconstateerd dat de soms ingewikkelde procedures een gevolg zijn van de professionalisering van de amateurkunst, die daardoor regelmatig botst met het enthousiasme van de maker. Toch zijn er wel wat handigheidjes om het traject zonder kleerscheuren te doorstaan. Pitch het idee bijvoorbeeld in een vroege fase bij het Groninger fondsenoverleg, dat direct feedback en tips kan geven. VRIJDAG krijgt de ideeën voor de pitches bovendien ter inzage en kan projecten van daaruit begeleiden. Er zijn fondsen die voorschotten geven. Door die aan te spreken kan het benodigde budget stapje voor stapje worden opgebouwd en het *go/no go*-moment worden vervroegd. Makers kunnen overwegen een professional in te huren, om te steunen op diens expertise bij het aanvragen van subsidies. Die ontzorging geeft de maker de ruimte zich op de inhoud te richten. Desondanks zou het bestaan van een eenvoudig aan te vragen

ontwikkelbudget projecten de vrijheid geven snel te starten en te experimenteren, zonder zorgen over eventuele terugbetaling (zoals wel het geval is bij de Noordelijke Cultuurlening, die in januari gelanceerd wordt).

Versterken en ontschotten

Overschild gaat straks rigoureuus op de schop. [Helmi Kammenga](#) (cultuurambtenaar gemeente Midden-Groningen) wil die situatie aangrijpen als moment om in deze en andere aardbevingsgemeentes specifiek cultuurbeleid te ontwikkelen en ondersteunen, het creatief vermogen van bewoners te versterken en hen weer plezier te laten beleven. In de dorpen is al veel expertise aanwezig, er wonen kunstenaars, theatermakers, musici. Met een algeheel versterkingsplan ondervinden bewoners wat zij zelf teweeg kunnen brengen in hun leefomgeving. Zo krijgen gemeenschappen nieuwe energie om trots op te zijn.

De zaal uit zijn zorgen over de ondersteuning van de culturele infrastructuur in de provincie. In veel gemeentes wordt daar ernstig op bezuinigd, maar is wel geld voor losse culturele projecten, zoals die rondom aardbevingsproblematiek. De vraag is of dergelijke projecten op de lange termijn meer zijn dan los zand of dat ze eventuele nieuwe initiatieven kunnen aanjagen. En doen ze dat ook als de stevige voedingsbodem van de culturele infrastructuur ontbreekt? Daarom vraagt ook dit versterkingsplan om een degelijke samenwerking tussen verschillende afdelingen binnen de gemeentes, zoals cultuur, gezondheid, sociaal beleid en onderwijs. Dat blijkt in de praktijk weleens lastig. Van de cultuursector wordt verwacht dat deze minder in hokjes denkt, terwijl deze 'ontschottingsvraag' in de ambtelijke organisatie vaak nog geen weerklank vindt. Ontschotting vraagt om flexibel in te zetten budgetten, wellicht zelfs een flexibel leefbaarheidsbudget, in plaats van of naast een cultuurbudget.

Over de drempel

Hoewel Groningen-Stad een groot cultuuraanbod heeft, is de ervaring dat veel bewoners buiten het centrum deze cultuur nauwelijks weten te vinden. Zij ervaren een hoge figuurlijke drempel bij culturele instellingen. In een poging hen te bereiken werd in 2018 het succesvolle project De Wijk de Wereld opgezet door de Stadsschouwburg, in samenwerking met NNT en Club Guy&Roni, met theatermaker en regisseur [Karin Noeken](#) als artistiek leider. Met verschillende makers trok zij de wijken Paddepoel en Selwerd in, op zoek naar verhalen van bewoners. Zij deelden hun verhalen in de Stadsschouwburg, die een week helemaal van hen was. Buurtbewoners gaven rondleidingen langs speelplekken door het hele gebouw, van keuken tot orkestbak. Het project wordt komend jaar dunnetjes overgedaan, met bewoners uit de Korrewegwijk en De Hoogte.

De Wijk de Wereld is als project één van de 'instrumenten' die de gemeente inzet om minder geïjkte cultuurdeelnemers te bereiken. [Hannelore Duynstee](#) vertelt hoe VRIJDAG de komende twee jaar onderzoekend de wijken in trekt, met als doel kunst en cultuur er ingebed krijgen en bereikbaar te maken voor iedereen. Wat is er al? Wat kan er nog? En wat willen bewoners? VRIJDAG ondersteunt nieuwe bewonersinitiatieven en tilt ze naar een hoger plan en werkt daarbij nauw samen met de gemeente. Uiteindelijk leiden het onderzoek en de opgedane ervaringen tot een nieuw cultuurbeleid voor de beleidsperiode 2021-2025.

Verhalen van de kerk

Aan de slag met verhalen in een gemeenschap is een goede basis voor mooie projecten, zo blijkt ook uit

het project Veur Aaltied. Het idee kwam oorspronkelijk van de provincie, die graag meer aandacht wilde creëren voor de vele mooie kerken en orgels die we in Groningen hebben. Theatermaker Ben Smit nodigde acht schrijvers en acht regisseurs uit, om in totaal tien theaterstukken over tien kerken op de planken te zetten. Twee verhalen neemt hij zelf voor z'n rekening. Spelers en muzikanten komen allemaal uit de betreffende dorpen. Het uitgangspunt van de stukken zijn dorpsbewoners die op het kerkhof begraven liggen. Het is geen geschiedschrijving, hun levensverhaal wordt enkel als inspiratiebron voor een geheel nieuw dorpsverhaal gebruikt.

Voor Ben Smit is het essentieel dat alle makers met hun stuk iets achterlaten in het dorp, teweegbrengen of in gang zetten. Veur Aaltied moet een markeringsmoment worden. Vanuit de zaal wordt daaraan toegevoegd dat het belangrijkste gevolg van dergelijke projecten is dat bewoners met een nieuwe blik naar hun eigen mogelijkheden en die van hun dorp kijken. Een project waarin community art en erfgoed gecombineerd worden, heeft gevolgen voor bijvoorbeeld de rol van de dorpskerk als podium. Deze gebruiksfunctie draagt weer bij aan het behoud en plaats de kerk letterlijk en figuurlijk weer midden in de gemeenschap. Daarom is Stichting Oude Groninger Kerken partner van Veur Aaltied.

Identiteit, trots en energie

Sinds kort is Gea Smidt aangesteld als gastconservator van de provincie Groningen, om de culturele infrastructuur in de provincie te ondersteunen en waar nodig te versterken. Het is haar taak om verbindingen te leggen tussen gemeentes, steuninstellingen (zoals VRIJDAG) en cultuurpijlers (zoals het NNO, NNT, Groninger Museum, Noorderzon, Houten Huis), kleinere spelers en initiatiefnemers in het culturele veld. Het draait allemaal om energie die in elk dorp, in elke gemeenschap zit, vertelt ze. Hoe kunnen we die benutten, vasthouden, vermeerderen en verduurzamen voor de toekomst? De energie in de provincie komt vanuit de identiteit en trots van de bewoners.

Smidt zit nog in de eerste verkennende fase van haar opdracht en is bezig met het in kaart brengen van initiatieven in de provincie, zoals de Cultuurplatformen die in diverse gemeentes met hulp van VRIJDAG worden opgezet. Ze haakt aan bij wat al speelt en werkt samen met makers en culturele instellingen om aan te vullen wat nog mist. Zij zal uiteindelijk als spil functioneren tussen de systeemwereld van de provincie en gemeentes, en de praktijkwereld van het culturele veld. De verbinding leggen tussen beide werelden (onder meer voor makers en initiatiefnemers) behoort tot haar voornaamste taken. Door als verbindende factor op te treden, kunnen instellingen, makers en overheden samen de culturele toekomst van de provincie vormgeven.

Duurzame energiewinning

De Groningse regiobijeenkomst werd een ochtend vol symboliek. Zo blijkt dat energiewinning niet alleen tot materiële en psychische schade in een dorp kan leiden, maar ook dat een heel andere vorm van energie een gemeenschap overeind kan helpen in moeilijke tijden. Cultuur kan een beschadigde bevolking helpen weer plezier te ervaren, maar daar is de voedzame basis van een solide culturele infrastructuur voor nodig. Verschillende culturele instellingen, gemeentes en de provincie Groningen zetten daar nu op in, onder meer door de vorming van Cultuurplatformen en het aanstellen van een gastconservator. Projecten rondom de aardbevingsproblematiek kunnen waardevol zijn, maar mogen niet ten koste gaan van deze noodzakelijke basis. Een ontwikkelbudget voor makers zou hen de vrijheid geven snel te starten

met inspirerende projecten voor de regio. Wellicht dat dergelijke subsidies gefinancierd kunnen worden uit een algemeen leefbaarheidsbudget, niet enkel uit het cultuurbudget. Door de banden tussen instellingen, makers en overheden kort te houden, kan zowel deze infrastructuur, als ook het veld van de culturele praktijk levendig worden gehouden, nu en in de toekomst.

De regiobijeenkomsten van het Community Art Netwerk zitten erop. In het begin van het nieuwe jaar vindt een inspiratiebijeenkomst plaats, die in zal gaan op de toekomst van de ondersteuning van community art in de Noordelijke provincies.